
Les edicions del Tirant

Autor:

Data de publicació: 02-05-2014

Durant m'es de 200 anys el "Tirant lo blanc" en català no va existir, el que va existir va ser "Tirante el blanco" que era l'únic del que hi havien còpies impresses (com la que va obtenir el Comte de Caylus, i diu al seu llibre que va ser difícil d'obtenir per raó de la censura... aquella que segons alguns.. no existia!). Des de la invenció de la impremta, els únics manuscrits que corrien eren els de les obres que la censura no deixava imprimir (P.E. Cristòfor Despuig: Col·loquis de la insigne Ciutat de Tortosa.. El trobat pel Pare Fita el segle XIX).

Pensaven que havien cremat totes les edicions en català....l'edició francesa del Comte Caylus, ho diu ben clar, el 1737 només existia l'edició de Valladolid, edició del Tirant batejada com "anónima", i aquesta de Valladolid no hi posa nom.

He extret aquestes explicacions del Comte de Caylus a la introducció de la 1ª edició francesa (on es passa 18 pàgines intentant esbrinar qui podia ser l'autor i de quina època), que deixa clar que de 1490 a 1737 el que tenia una edició catalana del llibre (com a mínim de les de 1490 o 1497) l'havia d'amagar, o la cremaven... les edicions en català no apareixen a la llum fins al

1724.- "La Crusca provenzale", Itàlia. Autor Antoni Bastero (1675- 1737) bisbe de Girona, on fa una descripció completa de l'obra de Joanot Martorell, de l'exemplar imprès a València el 1490 que ell troba "...nella Libreria della Sapienza o dello studio di Roma". al que es refereix com.. "Il suo eloquentissimo libro intitolato Tirant lo Blanc (Tirante il Bianco) che.." i afegeix

"..o il fine del Gualba senza farne specificazione. Questo libro, per quel che appartiene a purità, ed eloquenza de lingua, debbe avere il primo luogo tra i nostri Prosatori, nè piu, ne meno, come il Decamerone fra i Toscani..."

Però s'els va escapar que en Cervantes en fa gran lloança al Quixot, com ho podia fer si no existia?... dons apa!.. a fer-ne una d'anónima castellana a Valladolid i a sobre.. feta pel mateix Diego Gumiel de Barcelona...

1789.-Joseph Ritson cita el títol català citat per en Nicolas Antonio a : Observations on the three first Volumes of the history of English Poetry...

cujus est liber hujus commatis, fingit se hunc librum es anglica in lusitanam transtulisse

El seu llibre és apadrinat, fent veure aquest llibre es traduït de l' Anglès al Portuguès i del

1669 Nicolas Antonio Roma

cujus est liber aliorum hujus commatis germanus, fingit se hunc librum es anglica in lusitanam transtulisse

1696.- NICOLAS ANTONIO. Book Description: Romae, ex typographia Antonii de Rubeis, 1696.

Due volumi in folio (cm. 35), pp. xl (8) 410; (20) 286 (62).

Bibliotheca Hispana vetus, sive Hispanorum, qui usquam unquamve scripto aliquid consignaverunt, notitia.

..ioannem martorell Valentini regni civem, cuius est liber aliorum huius commatis germanus : Tirant lo blanch inferiptus , atque anno...

Solida ed elegante legatura ottocentesca in mezza pelle, dorsi a nervi con titoli e ricchi fregi in oro. Qualche segno di tarlo perlopiù marginale limitato alle prime ed ultime carte, piccoli aloni e carte a tratti uniformemente brunite al

secondo volume. Manca l'ultima carta (bianca) al primo volume e verosimilmente una carta (bianca?) tra le preliminari del secondo. Nel complesso esemplare marginoso e genuino. Edizione originale, di estrema rarità, di questa bibliografia strutturata in ordine cronologico e che traccia la storia degli scrittori spagnoli dal 63 d.C. al 1500. Nel 1672 lo stesso Nicolas, considerato il padre della bibliografia spagnola, aveva dato alle stampe la Bibliotheca Nova con riferimento al periodo 1500 - 1650.

1788.- Nicola's Antonio - Publisher: Herederos de Ibarra, Matriti

Biblioteca Hispana vetus, sive Hispani scriptores qui ab Octaviani Augusti aevo ad annum Christi MD floruerunt/ 2, Ab anno 100 ad 1500.

Bibliotheca hispana nova : sive, Hispanorum scriptorum qui ab anno MD ad MDCLXXXIV florere notitia

(Solo il genio di Joachin Ibarra riunirà, alla fine del '700, le due opere)

1782.- observations on the three first Volumes of the history of English Poetry

1828.- STORIA ED ANALISI DEGLI ANTICHI ROMANZI DI CAVALLERIA E DEI POEMI ROMANZESCHI D'ITALIA. MILANO

Famoso, per ultimo, è il romanzo serit- Tìrantó UBian- to originalmente in lingua Spagnuola, e che ha per argomento le valorose imprese dell'invincibile Cavaliere Tirante il Bianco de Roca Salada, e che fu stampato per la prima volta in Valenza nel 149° e di nuovo in Vagliadolid nel 1511 sempre in f.° Antonio Basterò nella Crusca Provenzale (1) nota che quest'opera fu composta fino alla terza parte dal Cavalier Giovanni o Giovannotto Martorelli, e che cominciò a comporla nell'anno 1460; ma che fu terminata dal Cavalier Martin Giovanni

(1) Pag. 108.

co,

372 Dissertazione settima

di Gualba, e che in Ispagna è in tanta riputazione tenuta, quanto altrove il Decarnerone del Boccaccio.

Traduzione ita- Tale piacevole romanzo fu per tanto re-

Jiaua di Lelio , i n t c i ii> t t 1

ManiVedi. cato dalla lingua òpagnuola nell' Italiana col
titolo di Tirante il Bianco , Opera intorno al-
V ufficio della Cavalleria ecc. e stampato in
Venezia per Pietro de Niccolini da Sabbio ,
x538, in 4»° e ivi P e I Farri i566 in tre voi.
in i2.°ecc. Il chiarissimo traduttore fu il Conte
Lelio Manfredi Ferrarese , Dottore di leggi, che
morì in fresca età (i). Questo valente scrittore
è pur anche noto per la sua traduzione dallo
Spagnuolo nell' Italiano della celebre comme-
dia intitolata Carcere d'Amore di Diego Her-
nandez da San Pedro, stampata in Venezia
dall' Imberti nel 1621 con belle figure in ra-
me.

Author: Nicola?s Antonio Publisher: Herederos de Ibarra, Matriti, 1788

Es pot veure a la web:

<http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/12705072225612617543435/index.htm>

...i.. Val la pena mirar aquest llibre de 1982 que l-Eiseman fa sobre la versi'o castellana

<http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/07036174389670673087857/p0000001.htm>

I would like to pause briefly to read the paragraph to you. After deciding to dispose of the remaining
romances of chivalry without further examination, «por tomar muchos juntos», one fell on the
floor, and it turned out to be Tirante el Blanco. The passage continues as follows:

-¡Válame Dios! -dijo el Cura, dando una gran voz-. ¡Que aquí esté Tirante
el Blanco! Dádmele acá, compadre; que hago cuenta que he hallado en él un tesoro de
contento y una mina de pasatiempos. Aquí está don Quirieleisón de Montalbán,
valeroso caballero, y su hermano Tomás de Montalbán, y el caballero Fonseca, con la batalla
que el valiente de Tirante hizo con el alano, y las agudezas de la doncella Placerdemivida, con
los amores y embustes de la viuda Reposada, y la señora Emperatriz, enamorada de Hipólito
su escudero. Dígoos verdad, señor compadre, que, por su estilo, es éste
el mejor libro del mundo: aquí comen los caballeros, y duermen, y mueren en sus camas, y
hacen testamento antes de su muerte, con estas [«otras», in Cuestas
second and many later editions] cosas de que todos los demás libros deste
género carecen. Con todo esto, os digo que merecía el que le compuso³⁴⁰, pues no hizo
tantas necedades de industria, que le echaran a galeras por todos los días de su vida.
Llevalle a casa y leedle, y veréis que es verdad cuanto dél os he dicho.

The problem which has received so much comment is the apparent inconsistency between the priest's
enthusiasm for the book, and the condemnation of the author to the galleys.

L'editio princeps del Tirant és l'acabada d'estampar a València el 20 de novembre de 1490; d'aquesta se n'han conservat tres còpies: V: València, Biblioteca Provincial i Universitària; (manquen vint-i-dos folis); L: Londres, British Library i N1: Nova York, Hispanic Society of America.

Una segona edició de la novel·la va ser impresa a Barcelona el 16 de setembre de 1497 per Pere Miquel i Diego de Gumiel; se n'han conservat tres còpies: N2: Nova York, Hispanic Society of America; BA: Barcelona, Biblioteca de Catalunya; és un fragment que prové del fons de M. Aguiló; i BD: Barcelona, Biblioteca de Catalunya; és un fragment una mica més llarg que l'anterior, que prové del fons Dalmases.

Una traducció castellana feta a Valladolid per Diego de Gumiel, acabada el 28 de maig de 1511: G. Barcelona, Biblioteca de Catalunya, incompleta.

Els tres exemplars d-AQUESTA"editio princeps" es van poder ajuntar per primera vegada en una exposició a València el 2013 on es van poder valorar les diferències i similituds.

Còpia de Londres> incunable de l'obra de Joanot Martorell, imprès a València el 1490 per l'impressor alemany Nicolas Spindeler, és una còpia molt neta en molt bones condicions, es un tresor ates el seu bon estat de conservació. Va ser descrita en els primers estudis d'història dels llibres a Espanya una de les característiques d'aquest exemplar és que se'n sap "tota la història". Va passar per les mans de col·leccionistes de Madrid i per les del cònsol dels EUA a Espanya abans d'arribar a Londres.

Còpia de la Hispanic Society de Nova York

Còpia de València.

Referències

El Tirant poliglota: estudi sobre el Tirant Lo Blanch a ... - Pàgina 197

books.google.es/books?isbn=8478268634

Vicent Martines - 1997 - ?Visualització prèvia

Preflo la .Crònica di Pietro Car- bonello a cart.,zoí.. fü.r i Gio. Alb. V. Giovanni d'Albuzone * Gio. Mart., e G.Mart. Il Cavalier Giovanni , o Giovannotto Mawo- , relli , detto Mofen Joanot Marto- '. reit, Cavaller .11 fUo eloquentiífi- mo Libro íntitolato ...

Actes del Novè Col·loqui Internacional de Llengua i ... - Pàgina 175

Rafael Alemany, ?Antoni Ferrando i Francés, ?Lluís Mesequer i Pallarés - 1993 - ?Visualització prèvia - ?Més edicions

Així, en la Tavola delí 'Abreviatures trobem l'entrada «Gio. Mart., e G. Mart.» i segueix: «Il Cavalier Giovanni, o Giovannotto Martorelli, detto Mossen Joanot Martorell, Cavaller. Il suo eloquentissimo libro intitolato Tirant lo Blanc (Tirante il ...

Bibliotheca Hispana vetus sive Hispani scriptores qui ab ...

books.google.es/books?id=33... - Tradueix aquesta pàgina

Nicolás Antonio, ?Francisco Pérez Bayer - 1788 - ?Llegits - ?Més edicions

Nicolás Antonio Francisco Pérez Bayer. librum assignari : quod fecit Antonius Pof- fevinus in Bibliotheca lib. ... ioannem martorell Valentini regni civem, cuius eft liber aliorum huius commatis germanus : Tirant lo blanch inferiptus , atque anno ...

L'«Any del "Tirant"» i les edicions del «Tirant»: una qüestió oberta, però no tant

Albert Soler i Llopart

En l'atapeït «Any del Tirant» que ja hem començat a deixar enrere, el llibre de Martorell s'ha vist afavorit amb dues noves edicions. Vull dir, dues noves edicions que donen el text en la seva integritat i llengua original. Totes dues són valencianes: la de Víctor Gómez a les Eds. Alfons el Magnànim, i la d'Albert Hauf a la col·lecció de clàssics de la Conselleria de Cultura de la Generalitat Valenciana. D'edicions divulgatives, adaptades, fragmentàries, dibuixades, novel·lades, comentades, traduïdes etc., per a tota mena de públics, n'hi ha hagudes moltíssimes més; ara no són l'objecte del meu comentari, però potser algun dia valdria la pena de fer-ne una reflexió.

L'edició de l'«editio princeps»

Les dues noves edicions s'afegeixen a l'edició que ens ha fet descobrir el Tirant íntegre als lectors del segle XX, que és la de Martí de Riquer, i que ha vist el 1990 una nova reedició amb el pròleg retocat i la bibliografia posada al corrent. El cas és que el Tirant encara no compta amb una edició crítica pròpiament dita: un treball que tingui en compte tots els exemplars de les dues edicions medievals del text català i també (em sembla del tot necessari) les edicions castellana, italiana i francesa. Fins ara, una sèrie de circumstàncies s'han congriat per a impedir-ho. Tanmateix, podem ben dir que enguany hem fet un gran pas endavant en el coneixement del text. Per a parlar-ne amb precisió, val la pena que fem memòria del que sabem de les edicions primitives del llibre.

L'editio princeps del Tirant és l'acabada d'estampar a València el 20 de novembre de 1490; d'aquesta n'hem conservat tres exemplars: V: València, Biblioteca Provincial i Universitària; manca de vint-i-dos folis; L: Londres, British Library i N1: Nova York, Hispanic Society of America.

Una segona edició de la novel·la va ser enllestida a Barcelona el 16 de setembre de 1497 per Pere Miquel i Diego de Gumiel; n'hem conservat tres exemplars: N2: Nova York, Hispanic Society of America; BA: Barcelona, Biblioteca de Catalunya; és un fragment que prové del fons de M. Aguiló; i BD: Barcelona, Biblioteca de Catalunya; és un fragment una mica més llarg que l'anterior, que prové del fons Dalmases.

Una traducció castellana feta a Valladolid per l'abans esmentat Diego de Gumiel, acabada el 28 de maig de 1511: G. Barcelona, Biblioteca de Catalunya, incompleta.

Que hi havia diferències entre les dues edicions del text original, entre els exemplars d'aquestes, i entre aquests i la versió castellana, ja ho havien posat en relleu diversos estudiosos a començament de segle. Això no obstant, les edicions modernes del Tirant s'han limitat sempre a reproduir un dels exemplars i, a tot estirar, n'han utilitzat un altre per tal de completar llacunes i corregir errades. El fet és corrent en la nostra història filològica i em sembla que té una explicació simple: la urgència per llegir els textos després d'un daltabaix cultural de segles ha constret els nostres estudiosos a preparar edicions d'urgència que es basen només en un dels testimonis que ha transmès el text; en general, aquestes edicions són prou correctes i han fet el seu servei. Les dificultats polítiques i econòmiques de tota mena que hem travessat al llarg del segle han contribuït a fer que aquestes edicions provisionals s'hagin anat transformant, a força d'anys, en edicions permanents, i s'hagin acabat considerant edicions definitives, una cosa que filològicament parlant és un contrasentit. El problema és més nostre que no pas dels editors que ens han precedit: nostra és la responsabilitat d'elaborar noves edicions amb uns criteris filològics posats al dia i d'aprofitar tots els mitjans tècnics i culturals que el tombant de segle ens brinda. (Una altra causa l'hauríem de cercar en una tradició manuscrita i impresa no gaire extensa en el nombre d'exemplars conservats i que, per això mateix, no ha actuat d'estímul dels nostres estudis de crítica textual.)

Un extens i valuós article de M. Luisa Indini i Vincenzo Minervini sobre les edicions antigues de la novel·la (aparegut també l'Any del Tirant) responsabilitza Martí de Riquer de la poca atenció que s'ha prestat a la variació existent entre els exemplars de 1490 i de 1497. El Tirant de M. de Riquer s'ha basat sempre en N2, de l'editio princeps, sobre el qual s'ha operat una modernització i una regularització de grafies, majúscules i puntuació, a més d'una correcció dels errors evidents. Riquer ha deixat sempre ben clar que la seva edició només pretén de divulgar el clàssic, no d'establir-ne el text. El retret dels estudiosos italians em sembla del tot injust perquè aquesta mancança s'explica per la mateixa intenció de l'editor i també per les circumstàncies que assenyalava abans.

La nova edició de Víctor Gómez, per a la Biblioteca d'Autors Valencians» (núms. 23-25) de les Edicions Alfons el Magnànim i la Institució Valenciana d'Estudis i Investigació, basa el text en V (i en N1 per als folis que falten), bo i modernitzant els usos gràfics, de puntuació i de majúscules. L'edició no va acompanyada de variants, ni de cap mena de nota, ni de cap suport bibliogràfic o d'índexs. Es tracta, doncs, d'una edició divulgativa que ofereix una transcripció (força correcta, segons que he pogut comprovar) de V en aquest sentit, podria ser un complement de la de Riquer (que permet d'accedir a N1), però el cert és que aquesta edició aporta poc a la lectura del Tirant (si no és una certa comoditat en donar la novel·la repartida en tres volums, ja que, com se sap, la de Riquer l'estampa en un sol i gruixudíssim tom).

L'edició d'Albert Hauf (que ha comptat amb la col·laboració de Vicent Josep Escartí en la fixació del text), en canvi, marca un punt i a part en la història del Tirant. Hauf, en el tercer apartat de la seva introducció, planteja extensament la qüestió de com editar la novel·la. Primer (p. XXIV) descarta per temerària, almenys fins que tinguem un coneixement sòlid de la tradició heretada, qualsevol temptativa de reconstruir el que podria haver estat l'original de Martorell abans d'haver anat a la impremta; ja és una precisió important. Es tractaria, doncs, de reconstruir l'original que Galba va lliurar als estampadors el 1490, sense perdre de vista l'edició de 1497 i tenint en compte que no podem descartar que aquest model podria ser pràcticament el mateix que va rebre de Martorell. Però aleshores, vet aquí un dels problemes realment curiosos d'aquesta història: l'accés a N2 (l'únic exemplar complet de 1497) és vedat per un més que discutible criteri de la Hispanic Society de Nova York segons el qual la consulta dels seus fons queda reservat per cinc anys a qui ho sol·licita. L'exclusiva de N2 ara és en mans de Joan Parera, que treballa en una edició per a «Els Nostres Clàssics». En

espera d'aquest treball, que ha d'incloure tant 1490 com 1497, Hauf no té altra sortida que l'edició escrupolosa de l'editio princeps a partir de N2, V i L.

En l'article abans referit, M. L. Indini i V. Minervini subratllen les diferències que resulten d'una col·lació dels tres exemplars de 1490; les ofereixen tabulades (quadro núm. 1) i n'assagen una explicació. Per als estudiosos italians es tracta de «vere e proprie varianti testuali» que impossibiliten de parlar en abstracte d'una edició princeps de València 1490; l'origen d'aquesta variació la troben en el procés d'impressió de l'obra. A. Hauf reconeix aquestes diferències (no en va fer una col·lació completa de N1 i V i coincideix amb Indini i Minervini en l'explicació. És més, il·lustra amb un complet apartat documental (el segon de la introducció) les circumstàncies que acompanyaren la impressió del Tirant el 1490: l'agost de 1489, Joan Cervelló, Lluís Bertran i Pere Trinxer signaren amb l'impressor Nicolau Spindeler un contracte d'estampa del Tirant amb una tirada de quatre-centes còpies; el setembre següent, els tres editors cediren els seus drets a Joan Rix de Cura i s'acordà una ampliació de la tirada fins a set-cents quinze exemplars; heus ací l'origen més que probable de les diferències entre els exemplars de 1490. Però Hauf difereix en un punt fonamental, en la valoració del caràcter de les variants: per a ell es tracta simplement de canvis d'escassa consideració i de poc significat que, d'altra banda, gairebé només es donen entre N1 i V (ps. XXVIII-XXIX). Després d'haver estudiat amb deteniment la taula dels estudiosos italians no puc fer altra cosa que donar la raó a Hauf; penso que Indini i Minervini exageren el seu diagnòstic per un excés de zel: no crec que les variants que presenten els exemplars de 1490 siguin més nombroses que les habituals en altres edicions antigues que han tingut un procés de confecció més o menys atzarós. Les lectures, en general, més correctes de V i L s'expliquen fàcilment per la intervenció de l'editor.

En conseqüència, A. Hauf i V. J. Escartí editen V i anoten les variants de N1, i quan cal completen la llacuna del primer amb el segon. La seva transcripció supera la comprovació més exigent, de manera que al cap i a la fi podem llegir amb seguretat l'edició de 1490. No és poc. Les seves normes de transcripció es basen en els usos d'«Els Nostres Clàssics», accentuen a la valenciana i respecten la grafia io/jo, quan aquest pronom no és escrit yo.

Encara voldria remarcar tres coses del Tirant de Hauf. Primer, que és encomiable l'actitud de l'editor en afirmar d'una manera contundent (p. XXXII) que, més que una edició crítica, el que voldria haver aconseguit és una «edició criticable», que estimuli estudis de comprensió de llocs obscurs del llibre, i anàlisis de la llengua, de les fonts i dels recursos retòrics i d'estructura de l'obra. Segon, recomanar unes pàgines preliminars que porten el títol de L'aventura d'editar un text medieval i que són d'allò més suggerent. Finalment, precisar que aquesta edició de la Generalitat Valenciana encara no és completa; Hauf anuncia que seguirà un tercer volum amb notes culturals, filològiques i literàries, a més dels índexs. L'esperem delerosos.

L'any 1497 i l'edició del «Tirant»

Després de tot el que he explicat, no crec que el lector es pugui estar de preguntar-se què pot passar amb el Tirant lo Blanc un cop s'hagi tingut en compte l'inaccessible N2. En efecte, i això ho admet el mateix Hauf, la qüestió resta oberta almenys fins a l'edició de Joan Parera a «Els Nostres Clàssics». Entretant, M. L. Indini i V. Minervini, en el treball esmentat, avancen una hipòtesi molt suggerent a partir de la comparació de 1490 amb fragments de N2 facilitats per Parera: l'original portat a estampa no es devia perdre després d'aquell 20 de novembre, sinó que set anys després devia servir (a través d'una còpia) per a la confecció de la segona estampa a Barcelona i, encara, uns quants anys més tard, per a la traducció castellana i la seva impressió a Valladolid (G). Indini i Minervini elaboren diverses taules comparatives per abonar aquesta idea (quadros núms. 4-7); sens dubte, aquest és el camí que cal seguir per a l'obtenció de més dades sobre la transmissió de la novel·la. Tanmateix, en aquest cas com abans, penso que els estudiosos italians sobrevaloren les variants detectades.

En les taules 4 i 5, on s'exposen variants de N2 respecte a 1490, jo no sé veure altra cosa que errors evidents del primer (salts de lectura, omissions, repeticions, lectiones faciliores...) i lliçons de qualitat indeterminable (no es pot afirmar que la lliçó de l'un o l'altre sigui la correcta) força insignificants. La taula 6, en què es comparen variants de V, L, N1 i N2, posa de manifest que no podem atribuir l'edició de 1497 a un dels exemplars conservats de l'editio princeps; però això no implica necessàriament que 1497 es remunti en última instància a l'original: podem trobar explicacions del fet en una intervenció extensa de l'impressor sobre un exemplar de 1490, o bé en la combinació d'un exemplar imprès i de diverses còpies manuscrites de l'obra (un ús que no seria rar), o bé en la combinació d'imprès i còpia directa de l'original. Potser m'inclinaria per la intervenció extensa d'un impressor decidit, perquè moltes lliçons de N2 (i de G que sembla tenir una relació directa amb aquest) fan un tuf característic de vulgarització, de lliçó difícil que ha estat simplificada. En la taula 8, Indini i Minervini ofereixen un seguit de lliçons de N2 i G oposades a 1490 i que consideren «preferibili a quelle della princeps». Es tracta, crec, de lliçons equipol·lents i, per tant, la preferència és arbitrària: si totes dues fan sentit, com determinarem quina és l'original? (només el cas de la pàgina 850 em sembla un error evident de 1490). Però és que, a més, les lliçons de N2 i G fan tot l'efecte de ser lectiones faciliores respecte a les altres. En tot cas tampoc no gosaria ferme fort en aquesta hipòtesi només a partir de les dades que per ara podem manejar.

Amb tots els respectes pels col·legues italians, jo diria que el treball d'Indini i Minervini pateix de dos mals: un, la falta de contextualització suficient de les variants tabulades, cosa que obliga a anar indefectiblement a l'edició de referència (Riquer, 1947) per a advertir el sentit de les lliçons; l'altre, condicionat per l'anterior, la falta d'anàlisi minuciosa d'aquestes variants, per tal d'evitar els judicis precipitats; la seva hipòtesi no es podrà sostenir sobre el nombre de variants, sinó, sobretot, en la seva qualitat.

L'edició d'«Els Nostres Clàssics» pot contribuir decisivament a aclarir l'assumpte, ja que oferirà dades sistemàtiques. De totes maneres, i ho dic només per ganes de vaticinar, no crec que n'hàgim d'esperar sorpreses gaire espectaculars; aquesta és una qüestió oberta, però potser no tant.

Nota bibliogràfica

A banda de les edicions que hem esmentat fins ara (i de diversos facsímils, sempre útils), tenim les següents edicions integrals del Tirant: 1. La de Marià Aguiló («Biblioteca Catalana», 4 vols.. Barcelona 1873-1905), feta amb uns criteris irregulars i amb una reconeguda inspiració romàntica. 2. La de Joan Givanel i Mas (2 vols., Sant Feliu de Guíxols 1920), que reproduïx l'edició de 1490 amb una gran fidelitat. 3. La de Josep Palàcios (4 vols., País Valencià, Edicions de la Tercera Branca, 1978-1983), que és una edició de bibliofília, basada també en l'editio princeps. 4. I la de Maria dels Desemparats Cabanes Pecourt («Del Sénia al Segura», 3 volums, València 1980), que és, un altre cop, una edició diplomàtica de l'exemplar valencià de 1490. La de Martí de Riquer (impresa per primer cop a la «Biblioteca Perenne» de Selecta, Barcelona 1947, i després amb lleus modificacions a la «Biblioteca Breve de Bolsillo» de Seix Barral, Barcelona 1969) ha estat repetidament reproduïda. El 1990 també hem vist reeditada l'edició castellana de la novel·la, del mateix Riquer, però amb un pròleg que conté moltes novetats. Hi ha també una traducció italiana antiga (amb edicions de 1538, 1566 i 1611, publicada com Tirante il Blanco. Romanza cavalleresco del XVI secolo, a cura d'A. Annicchiario, M. L. Indini, M. Majorano, V. Minervini, S. Panunzio, C. Zilli, Roma 1984) i una altra de francesa (1737 i 1775) que cal tenir en compte, però que ara mateix no aporten cap dada a la qüestió analitzada.

Entré els qui van estudiar les antigues edicions del Tirant a principi de segle cal veure: 1. Bonsoms i Sicart, La edición príncipe del «Tirant lo Blanch». Cotejo de los tres ejemplares impresos en valencia, en 1490, únicos conocidos hoy día, discurs de recepció a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (Barcelona 1907); J. Givanel i Mas, Estudio crítico de la novela caballeresca «Tirant lo Blanch», «Archivo de Investigaciones Históricas» (Madrid 1911), vol. I, ps. 213-248, 319-348, vol. II, ps. 392-445, 477-513; del mateix Givanel, Les edicions gòtiques del «Tirant lo Blanch» «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya», III (1916), ps. 58-72; M. Gutiérrez del Caño, Ensayo bibliográfico sobre «Tirant lo Blanch», «Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos», XXXVII (1917), ps. 239-269, cal tenir en compte les puntualitzacions que J. Givanel fa a aquest treball en «Revista de Catalunya», IV (1917), ps. 145-150.

El treball repetidament esmentat de M. L. Indini i V. Minervini és: Il Viaggio di Tirante. Fortuna e infortuni di un romanzo cavalleresco, «Romanica Vulgaria Quaderni», vol. 12 (Roma 1990), ps. 5-66.

Riquer argumenta el seu rebuig a la presumpta coautoria de Martí Joan de Galba d'una manera molt convincent al VI excurs de la seva Aproximació al Tirant lo Blanc (Barcelona 1990), fins i tot elimina Galba com a coautor en les seves edicions de la novel·la. El cas és que troballes documentals recents, i encara inèdites, de Jesús Villamanzo i Jaume Chiner semblen confirmar aquesta hipòtesi: el manuscrit de Martorell que va anar a parar a mans de Galba constava de tres-cents quaranta-dos folis de lletra menuda, que passats a lletra d'impremta es corresponen força amb els tres-cents vuitanta de l'edició de 1490; vegeu un avançament d'aquestes dades al fascicle 26 d'El món del Tirant de la revista «El Temps», a càrrec dels estudiosos esmentats, que du el títol de Nova biografia de Joanot Martorell.

Una de les coses que cal agrair a Joan Parera, i al director d'«ENC», és que no hagin caigut en la temptació d'apuntar-se a les celebracions de l'Any del Tirant oferint-nos una edició precipitada del llibre de Martorell. Ja se sap que aquestes coses volen sobretot anys i paciència.